

Hirmondó (1789–1803). In *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1957. 164–190.; KÓKAY GYÖRGY: Batsányi a Magyar Museum elődeiről és követeiről. In *Magyar Könyvszemle*, 1963. 249–252.; KÓKAY GYÖRGY: Göttinga, Rát Mátyás és felvilágosodás kori irodalmunk kezdetei. In *A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei*, 1966. 121–145.; DÖRNYEI SÁNDOR: A pozsonyi Magyar Hirmondó történetéhez. In *Magyar Könyvszemle*, 1958. 263–267.

²⁶ *A magyar sajtó története*, I. kötet. 1705–1848.

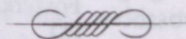
Főszerkesztő Szabolcsi Miklós. Budapest, 1979.

²⁷ KÓKAY GYÖRGY: Batsányi a Magyar Museum elődeiről és követeiről. In *Magyar Könyvszemle*, 1963. 249–252.; KÓKAY GYÖRGY: Göttinga, Rát Mátyás és felvilágosodás kori irodalmunk kezdetei. In *A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei*, 1966. 121–145.

²⁸ DEZSÉNYI BÉLA: A Magyar Kurir és a cenzúra 1787–1793. In *Magyar Könyvszemle*, 1967. 12–39.

KISS GÁBOR FERENC

A Magyar Néphadsereg Szegeden 1956-ban

Mielőtt rátérnék a Magyar Néphadsereg működésére 1956-ban Szegeden, előtte érdemes felvázolni, hogy milyen források alapján lehet ezt a kérdést vizsgálni. A legfontosabb a Hadtörténelmi Levéltár 1956-os gyűjteménye, ahol összegyűjtötték azokat az anyagokat, összefoglalókat, melyeket az események után különböző katonai alakulatok tisztjei, parancsnokai készítettek az '56-os eseményekről. Rendkívül tanulságos olvasmány: nyilvánvaló, hogy ezeket jelentős forráskritikával kell kezelni. Azok a tisztek, akik ezeket a jelentéseket 1956 után írták, részt vettek az eseményekben, tehát igyekeztek ezeket úgy beállítani, hogy az ő szerepükre ne vetüljön árnyék, s igyekeztek kidomborítani a számukra pozitív tényeket. Másfelől, érdemes pár szóban azért fölvezetni a Magyar Néphadsereg általános helyzetét 1956-ban. A Magyar Néphadsereg a negyvenes évek végén, az ötvenes években óriási átalakuláson ment keresztül. 1947. február 10-én írták alá a párizsi békeszerződést, ami egy korlátozott méretű és fegyverzetű hadsereget engedélyezett. 1948-tól, a kommunista diktatúra kiteljesedésével és a hidegháború

okán nagy méretű hadsereg-fejlesztésnek vagyunk a tanúi. 1953-ra a hadsereg békelétszáma 210 ezer főre – a magyar történelemben soha nem látott mértékűre – növekszik. 1953-ban, amikor – Sztálin halálával – Nagy Imre kerül a miniszterelnöki székbe, általános enyhülés következik be. Ez rányomja a bélyegét a hadsereg szerepére, összetételére is. Innentől kezdve évről-évre a hadseregben radikális létszám- és fegyverzetcsökkentések mennek végbe, s eljutunk oda, hogy 1955-re a hadsereg létszáma 130 ezer főre redukálódik. Ez az átalakulás évenként több tízezer ember egzisztenciáját, mindennapjait érinti. Az 1956-os év sem különbözött a hadsereg szempontjából a korábbi évektől, megint egy katonai reformnak vagyunk a tanúi, újabb tizenötezer fővel csökkentik a hadsereg létszámát. Ez miért fontos a témánk szempontjából? A személyi állományban bizonytalanságot okoz s a hadsereg irányításában zavarok keletkeznek. Az átalakítások során alakulatokat szüntetnek meg: hadtestet, hadosztályokat, s alakulatokat csoportosítanak át. 1956 őszén az új rendszer még nem járatódott be s ez is befolyásolja majd a hadsereg szerepét,

viselkedését a forradalmi eseményekben és a szabadságharcban. Ezenkívül ekkor zajlottak a behívások, illetve a leszerelések. Több alakulatnál előfordult, hogy vagy már leszerelték a katonákat, vagy már arra vártak a másodéves katonák, hogy hazaküldjék őket. Illetve, ha hazaküldték őket, sok helyütt még nem hívták be az újoncokat. Ha egy újoncot be is hívnak, pár napos kiképzés után az még nem alkalmas arra, hogy konkrét katonai feladatot oldjon meg, különösen egy olyan bonyolult helyzetben.

Fontos kérdés a hadsereg alkalmazása egy '56-hoz hasonló szituációban, amikor a „belső ellenséggel” kell felvenni a küzdelmet. Elvben a néphadsereget nemcsak a külső ellenséggel szemben készítették fel, hanem a rendszer belső ellenségeivel is nagyfokú éberséget kellett tanúsítani s erre konkrét cselekvési terveket is készítettek. Karhatalmi elképzelésekben a hadseregnek komoly szerepet szántak: majdnem 14 ezer embert állított volna ki egy belső válsághelyzetben, amely erőknél főbb feladata a különböző, elsősorban a katonai objektumok védelme, illetve a különböző fontos pártállami, és gazdasági objektumok védelmének a megerősítése. Az elképzelésekben szerepelt, hogy a hadsereg keretén belül egy mobil erőt hoznak létre, melynek az lenne a feladata, hogy megerősítse a belső karhatalom, az államvédelem és a rendőrség alakulatait.

Ha megvizsgáljuk a hadsereg fellépését 1956-ban, láthatjuk, hogy ugyanúgy, ahogy a politikai vezetést is, a hadsereg vezetését is az '56 őszi bekövetkező események váratlanul érték. Október 20-án ült össze a Lengyel Egyesült Munkáspártnak a legfelsőbb plénuma, ahol határozatokat hoztak a lengyel helyzettel kapcsolatban, és emiatt a hadseregben, a vezérkarban fokozott hadműveleti szolgálatot láttak el. Ekkor még nem történt meg a csapatok riadókészültségbe helyezése. Erre október 24-ig kellett várni, tehát akkor, amikor 23-án Budapesten bekövetkezik

a tüntetés, a Rádiónál a helyzet élesedik, tűzharc robbant ki. Hogyan zajlik ez Szegeden és környékén? A környékbeli katonai alakulatok a kecskeméti 3. hadtest alá voltak rendelve, ami azért érdekes, mert a 3. hadtest parancsnoka Gyurkó Lajos vezérőrnagy, inkább politikai megbízhatóságáról, mint katonai ismereteiről vált ismertté. Rendkívül szigorú és kemény tiszt, aki – mint ahogy kiderült –, nem habozik kiadni a tűzparancsot sem. Pl. a forradalom leverésében jeleskedő kiskunhalasi lövészezred is Gyurkó alárendeltségébe tartozott. Tudni kell, hogy ez az ezred több forradalmárt is bírósági ítélet nélkül kivégezt, amiért megkapták a forradalmi ezred kitüntető címet. Miután Budapesten az események válságossá válnak, a honvédségen belül is riadóztatások indulnak meg, október 24-én hajnali 3 órakor helyezik a 3. hadtest csapatait riadókészültségbe. Ez azt jelenti, hogy reggel körülbelül fél 8-ra minden alakulat eléri a megfelelő riadósintet, és innentől kezdve már lehet számolni a konkrét alkalmazásukkal.

Nézzük meg röviden, hogy a szegedi, illetve a Szegeden bevetett és az itt állomásozó katonai alakulatok alkalmazására mi jellemző! Szegeden papírforma szerint jelentős haderő állomásozik. Lövészezred, műszaki zászlóalj, légvédelmi osztály, páncéltörő tüzérosztály, hadkiegészítő parancsnokságok, anyagi és közlekedési törzsek, rádiótechnikai alakulatok, tehát az összességében meggyőző erőnek kellene, hogy legyen az események kezelésére.

Első, amiről beszélünk, a Szegedi Járási Hadkiegészítő Parancsnokság. A Szegedi Járási Hadkiegészítő Parancsnokság, hasonlóan a többi katonai alakulathoz, kevésbé volt tájékoztatva arról, hogy mi történik. Sokszor csak a rádióból kapták meg a szükséges információkat, a rádióból tájékoztattak, informálódtak, hogy mi történik az ország-

ban. A legfelsőbb vezetéstől nem volt világos információ, világos állásfoglalás. Ugyanez történik a Járási és hasonlóképpen a Városi Hadkiegészítő Parancsnokságon is, ahol –összefoglalásképpen – meg lehet állapítani, hogy az első napon a még szokványos munkamenetet látjuk. Itt még felveszik a munkát, még a polgári alkalmazottak bejönnek, és még hajlandók dolgozni. A polgári alkalmazottak főleg a hadkiegészítő parancsnokságokon, az anyagi, az elhelyezési, és felhasználási törzsnél dolgoztak, s inkább adminisztrációval, ellátással foglalkoztak. Ők és a katonák is mindennapos tevékenységüket végezték október 24-én. 25-én már kezd változni a helyzet, már riadókészültséget rendelnek el, ez azt jelentette, hogy a hadkiegészítő parancsnokság tisztjeit utasították, hogy maradjanak bent a parancsnokságon, hozzanak magukkal megfelelő úticsomagot, hogy bent tudjanak aludni, és ez is történik az elrendelt összetartás keretében, és ahogy október 25-éről szóló jelentés megállapítja: az első együtt töltött éjszaka után „az ebéd-lőben mindenki vidám hangulatban jelent meg”. Másnap Szigeti Béla százados bejelenti, hogy az ÁVH-t föloszlatták, de hozzáteszi, hogy megnyugtató jelenség, hogy át lettek öltöztetve katonaruhába. Ezért nem kell aggódni, itt vannak köztünk az elvtársak, és vigyáznak ránk, hogyha nem is nyíltan. A változás akkor következik be, amikor főlsőbb utasítás is érkezik, hogy meg kell alakítani a katonatanácsot. Ezt minden alakulatnál meg kellett tenni. A katonatanács megalakításával a kiegészítő parancsnokságon egyfajta fegyelem-lazulás következik be, mivel megszűnik, vagy csorbul a hadseregben vallott elv, az egyszemélyi vezetés elve. Ekkortól már a polgári alkalmazottak is nyíltabban fejtik ki véleményüket, kritizálják a tisztikart, főleg a politikai helyettest, s előfordult, hogy az elhárító-tisztet is. Ez az október 27–29. közti időszak, amikor a fegyelem lazul, már a mindennapos feladatokat sem, vagy kevésbé

képesek ellátni. 29-én alakul meg a Katonai Forradalmi Tanács, akkor kapnak utasítást, 31-én alakul meg a Bizottság. A következő napok a hadkiegészítő parancsnokságon a későbbi beszámolók szerint, „sakkozással és kártyázással telnek”. Tehát látszólag ezt az alakulatot nem érinti meg a forradalom, s talán jellegénél fogva is, nem az a feladata, hogy komoly katonai tevékenységet végezzen. Ami szerep esetleg juthatott volna neki, hogy ellenállás esetén a tartalékosok mozgósítása a hadkiegészítő parancsnokságok feladata lett volna, amire történt is kísérlet, de a megjelenteket el is küldték ezekről a parancsnokságokról. November 4-én, a forradalom után készült jelentés írója szerint nagy a megkönnyebbülés, megtörténik a szovjet beavatkozás, és ahogy a jelentésben áll, a szovjet csapatok már a pusztta megjelenésükkel is félreállították a hangoskodókat. Tehát az a tény, hogy megkezdődött a szovjet invázió, a hadkiegészítő parancsnokságon belül is stabilizálódási folyamatot indított el.

Szintén Szegeden állomásozott a 14. műszaki zászlóalj. Itt ugyanúgy, mint a 3. hadtest alárendeltségébe tartozó kiskunfélegyházi 27. lövészhadosztálynál, amely alá voltak rendelve a szegedi alakulatok, 21-én a lengyel események miatt összetartást rendeltek el. És ugyanúgy, mint más egységeknél is, 24-én megtörtént a riadókészültségbe helyezés. A hadsereg alkalmazásának megállapított elvei szerint a zászlóalj Szegeden főleg objektumvédelmet látott el, illetve részt vesz az utcai események „kezelésében”. Ez azt jelenti, hogy a 14. műszaki zászlóalj alakulatai jelen vannak a szegedi sortűznél: nem ők adják le, de részt vesznek az azt megelőző tüntetés biztosításában. A zászlóalj ezen kívül fegyvereket ad át más katonai alakulatoknak: a 17. lövészrezred még meglévő részeitől van szó; illetve ellenőrzése alá vonja a Tápénál épített tiszai pontonhidat, hogy megakadályozza a

beszivárgó „ellenforradalmi” elemek bejövételét Szegedre. Itt is megalakul a Forradalmi Katonatanács 31-én. Nagyfára küldtek ki egy szakasz katonát, hogy az ottani börtönben a kítőrést megakadályozzák. A szovjet beavatkozáskor a zászlóalj egy része harcolni akart a szovjetek ellen, de erre a tisztikar fellépése nyomán nem került sor: a parancsnok ismertette a Kádár-kormány programját, és ennek hatására a később összeállított anyag szerint az állományt sikerült „megnyugtítani”. A műszaki zászlóaljat is megpróbálták bevonni Szeged védelmébe. Ez azt jelenti, hogy zászlóaljnál lévő harckocsiaknákat próbálták felhasználni, hogy a Szeged körüli védelmet kiépipítsék, de ezt a zászlóalj parancsnokság megakadályozta.

Szeged elviekben legnagyobb alakulatának számít a 17. lövészezred. Az alakulat érdekes helyzetben van, ugyanis az ezred gyakorlatilag már nem létezik: a hadsereg átalakításnak esett áldozatul, tehát 1956 októberében a 17. lövészezred szinte csak a tiszti karból állt. S annak is körülbelül 80%-a tartózkodott Szegeden. Ily módon komoly műveletekhez nem jelentett komoly erőt. A lövészezred a műszaki zászlóaljtól és a pártbizottságtól kapott fegyverekkel járőrözött, illetve feladata volt a meglévő, korlátozott személyi állománnyal, hogy a laktanyáját biztosítsa. A bevonuló szovjet csapatokkal az ezred tisztikara felvette a kapcsolatot, és részt vett a „rendteremtésben”, a fegyverek begyűjtésében és karhatalmi szolgálatot látott el. A tisztikar kb. 85-90%-a aláírta a tiszti nyilatkozatot – ez az új hadseregben való szolgálathoz szükséges hűségnyilatkozat –, tehát a 17. lövészezrednek összességében tekintve nincsen jelentős szerepe a szegedi eseményekben.

Annál inkább érdemes pár szót ejteni a kiskunmajsai 31. lövészezredről, mert ez az a lövészezred, amelyet Szegedre vezényelnek.

Október 24-én hajnalban riadóztatják az ezred egyik zászlóalját – a 2. zászlóaljat –, amelyet hamarosan követ az 1. zászlóalj is, melyet hamarosan Szegedre küldtek, hogy a rendet fönntartsák. Ez az egység 24-én a déli órákban érkezik meg Szegedre, és átveszi a legfontosabb objektumok védelmét, illetve mindezt a szegedi katonai alakulatokkal karöltve oldja meg. Részt vett a Tisza-híd megtisztításában, hogy a szovjet csapatok átvonulását biztosítani tudják, illetve járőr s karhatalmi feladatokat lát el, tömegoszlatásban szerepel. Ez az ezred „jeleskedett”, illetve ezek a zászlóaljak „jeleskedtek” többek között az említett szegedi sortűzben is. Az ezred azonban nem sokáig tartózkodik a városban, rövidesen Budapestre vezényelték. Helyébe a kiskunfélegyházi 29. tüzezezred érkezett Szegedre, amelyet felszereltségénél fogva kevésbé tartottak alkalmasnak a Budapestben való bevetésre, inkább ide, a csendesebb Szegedre küldték. Ez harci technikával, személyi állománnyal és öt javadalmazás lőszerrel érkezett Szegedre, és itt hajtott végre karhatalmi szolgálatot. Az alakulatot október 30-án átfegyverezték. Ez azt jelenti, hogy a rendszeresített karabélyokat le kellett adni a Nemzetőrségnek, és helyette a karhatalomban és a városi körülmények között jobban használható géppisztolyokat kaptak. November 3-án az alakulatot be akarták vonni a város védelmébe a szovjet csapatok ellen, hogy a város páncélelhárítását megerősítsék, de erre nem került sor.

A 3. Elhelyezési és Felhasználási Felügyelőség félig polgári szervezet. Itt hasonló jelenségeket láthatunk, mint a hadkiegészítő parancsnokságokon. A korábbi, normális munkamenet akkor akad meg, amikor megalakul a Forradalmi Katonai Tanács, és itt is ugyanúgy jellemző, mint más alakulatoknál is a tájékozatlanság. Ahogy más csatáknál is, novemberben a helyzet konszolidálásával

megkezdik az új pártszervezet kiépítését, de érdekes, hogy bár november közepén megalakul az MSZMP – november közepén van a taggyűlés –, akkor három fő lép be, 20-ára a taglétszám öt főre növekedik. Tehát létezett egyfajta bizonytalanság is a korábbi párttagokban, hogy mi lesz ez az új kezdeményezés, s vajon ez az új párt stabil marad-e.

A 6. légvédelmi tüzérosztály esete is bizonyos szempontból tipikusan '56-os történet. Az alakulatot is riadóztatták, majd karhatalmi szolgálatot látott el, megalakult a Katonatanács. Különösebb esemény nem történt a zászlóaljjal. November 3-án azonban, amikor elkezdik a másodéves katonák hazabocsátását, megkezdődik az alakulat felbomlása. Ez azt jelenti, hogy hamarosan az elsőévesek közül is egyre többen kezdtek szökdösni, és este 11 órára, éjfélre alig több mint 80 fő marad az osztály állományából. Ez arra volt elegendő, legalábbis az elképzelések szerint, hogy a laktanya őrzésére hátrahagyva az osztály haditechnikáját, tehát a lövegeket a szovjeteknek átadják. Tehát fölveszik a kapcsolatot a szovjetekkel, és átadják ezeket a lövegeket. Azonban az újabb szökések következtében mire ezt a menetoszlopot összeállítanák, összesen talán, ha 8-10 sorkatona maradt az alakulatnál. A harcokban ennek következtében már nem vettek részt. November 4-e után mivel foglalkozik az alakulat? Az elszökött elsőéves katonák összegyűjtésével és visszaterelésével a laktanyába.

A következő alakulat, a 72. páncéltörő tüzérosztály november 1-ig a helyőrségi lőszerraktár védelmét látja el, ekkor más alakulatok vették át a lőszerraktár védelmét, ugyanis ekkor Szabó Ernő hadnagy egyszerűen eltűnt pár emberrel a lőszerraktár őrségéből. Később ezért letartóztatták, aztán szabadon engedték. Hasonlóképpen más alakulatokhoz október 31-én, a Forradalmi Katonai Tanács megalakulásával úgymond

összeomlik az alakulat fegyelmi helyzete. November 4-én itt is harci riadót rendeltek el, hogy majd a szovjetek ellen alkalmazzák a lövegeket: a páncéltörő lövegeket a harcosok ellen tervezik alkalmazni. Azonban ez a védelmi elképzelés sem valósult meg. Hiába jöttek a Városi Katonai Tanácstól küldöttek, akik agitáltak a védekezésre, úgymond nyílt „ellenforradalmi uszítást végeznek” – ahogy később megállapítják –, ellenállásra buzdítottak és nem ismerték el a Kádár-kormányt. Ezt sikerül ellensúlyozni egy tisztgyűléssel, és ott elhatározták, hogy megvédik a laktanyát, tehát itt nem a szovjetek elleni harcról van szó. Azonban itt közbejön egy kis malőr: miközben a tisztek gyűléseztek, a sorkatonák, a laktanyaőrség egyszerűen eltűnt, és polgári személyek jelentek meg a laktanyában, akik fegyverért jöttek. Ekkor egy felhívás is napvilágot lát: felhívják a kiképzett tartalékosokat, hogy jelenjenek meg a tüzérosztálynál, de ezt sikerül az osztálynak megakadályozni, hogy ezeket felfegyverezzék. Ezután a maradék katonákkal és négy löveggel elhagyják a laktanyát azzal a céllal, hogy az állományt kivonják a szovjetek elleni esetleges harcból. Erre az időszakra a legénység 60%-a megszökött. Itt is november közepén megalakul az MSZMP helyi szervezete, és ettől az alakulattól is számos tisztet irányítanak át az újonnan megalakult karhatalmi szervezetekbe.

Milyen okokra vezethetők vissza, hogy az egyes alakulatoknál nem sikerült egy-egy fellelést elérni, sem az egyik, sem a másik oldallal szemben? Tanulságos, hogyha megnézzük a később született jelentések, beszámolók végén található következtetésekről és tanulságokról szóló részeket. Szinte mindenütt előfordul, hogy a vezetést hibáztatják: megszűnt a központi vezetés, nincsenek határozott parancsok. Mi a probléma? Itt egy hadseregéről van szó, amely parancsra, hierarchiára épülő szervezet, az egyéni kezdeményezésnek egy hadseregben mindig kisebb a

szerepe. Különösen a korszak hadseregében: a Magyar Néphadsereg akkori, ahogy a sztálinista irányítási modellre jellemző, az abszolút túlbürokratizált, centralizált irányítás a jellemző. És itt mi történik? A centrum csődöt mondott, és ennek következtében az egész szervezet megbénult. Korábban is ezekre a problémákra hívta föl a figyelmet az a jelentés, amit a Hadtörténeti Intézet munkatársai készítettek 1957-ben, hogy az egyéni kezdeményezés teljesen háttérbe szorult. Ez egy olyan rendszerben, amikor létezik és aktívan működik a központi irányítás, nem jelent problémát. A forradalom alatt, amikor szétesik a központi katonai vezetés, és a politikai vezetés is határozatlan, ez súlyosnak bizonyul. Nincsenek parancsok, nincs határozott politikai állásfoglalás. És emiatt ezt a politikai zűrzavart a katonatisztek nem tudják kezelni. Persze ezt később azzal indokolják, hogy nem voltak „ideológiai eléggé képzettek”: a párt, a hatalom szempontjából nem voltak eléggé felkészültek. A probléma gyökerének a katonai tanácsok megalakulását látják. Mindenhol benne van a jelentésben, hogy akkor kezdődik a baj, akkor kezdődik a szétesés, amikor megalakulnak a katonai tanácsok. Problémát jelentenek a környékbeli származású katonák: az, hogy a szegedi alakulatoknál, de az idevezényelt kiskunmajsai ezrednél is, nagyon sok szegedi származású katona teljesített szolgálatot. Ezt a majsaiak úgy oldották meg, hogy ezeket egyszerűen visszaküldték Kiskunmajsára. Nyilvánvaló, ha ott vannak a tömegben a rokonok, meg a barátok, a katonát kevésbé lehet hatékonyan alkalmazni. Szintén problémásnak jelezték a nevelést: a megfelelő katonai és politikai nevelés hiányát. Politikailag persze, hogy a fő bűnös Rákosi és Gerő tevékenysége. Ez a két

név említődik. Az, hogy mögöttük komoly pártapparátus állt, voltak mások is, arról nincs szó. És természetesen előkerül Nagy Imre és társainak akkori munkája is. Azt is említik egy helyütt, hogy amikor Nagy Imre és Losonczy csoportja aktivizálta magát, további zűrzavart okozott. A magyarázat további része, hogy előfordul, hogy tulajdonképpen nem arról van szó, hogy létezik egy tömegmozgalom, amely követeléseket fogalmaz meg, amelyek jogosak, hanem vannak jogos követelések, van egy jószándékú becsületes többség, de közéjük odafurakodik valamilyen módon az ellenforradalmár, aki negatív irányba vezeti a népet. És szintén problémának tartják, hogy a belső ellenséggel szembeni éberség nem volt kellően kihangsúlyozva. A tanulságokat egy idézettel zárnám, ami nagyon jól körülírja a helyzetet:

„A hibák éppen abban keresendők, hogy a proletárdiktatúrát sok esetben nem helyesen alkalmazták, hogy nálunk lényegében nem volt proletárdiktatúra.”

„Figyelembe kell venni azt is, hogy az elmúlt idők politikai oktatása sok tekintetben lepergett a tisztekről és a harcosokról egyaránt. A szavak és a tettek közti különbséget a katonák látták, és megjegyezték maguknak. Egy dolog azonban mélyen beleivódott a személyi állomány tudatába: az, hogy a hadsereg néphadsereg, és a néppel tűzön-vízen át együtt halad. Amikor pedig kritikussá vált a helyzet, sem a katonák, sem a tisztek nem értették, nem ismerték fel, hogy a nép, a tömeg rendkívül vegyes osztályhelyzetű és politikai állásfoglalású emberek gyűjtömencéje, nem értették meg, hogy súlyos bűnt követnek el a szocializmus, a dolgozók ügye ellen, ha a saját érdekeik ellen harcba induló tömegeket támogatják.”